

VISKAS, KAS SVARBU, ĮDOMU IR NAUDINGA

Nr. 19 2019 gegužės 9 • TV programos 05 11–05 17 • Kaina 0,46 Eur

SAVAITĖ

Europos diena

AŠTRI TEMA 6 p.

Sąžiningumo trūksta kaip oro

ŪKIS 10 p.

15 metų ES – kelias aukštyn

SITUACIJA 12 p.

Ar laukiame grįžtančių iš svetur?

PROBLEMA 16 p.

Ugnis negaili neatsargiųjų

VISUOMENĖ 20 p.

Globotiniams pilnametystė apkarsta

APLINKA 28 p.

Klimato kaita mūsų neaplenkia

MITYBA 56 p.

Įvairi lietuviška virtuvė

**Eglę Kernagyte-Dambrauskę
įkvepia stiprūs žmonės**

Kaip sėdėti ir saugoti stuburą

Asmeninio trenerio patarimai

Užburiantis vanilės aromatas

Rinkimės geriausią ir sveikiausią

Dilgėlės – nuostabus vaistas

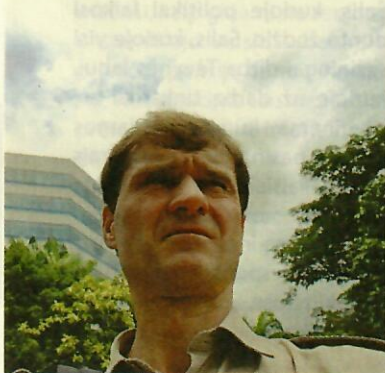

Miestų plėtra ir žaliosios erdvės. Kaip tai sugyvena?

Žmogui reikia gryno oro, energijos, grožio – tai mums suteikia žaliasis krašto rūbas, kuriuo bent jau kol kas galime pasigirti. Tačiau kaip suderinti didėjantį urbanizacijos mastą su žaliųjų erdvių poreikiu? Tai – iššūkis, tenkantis miesto vystymosi planuotojams, vystytojams ir kraštovaizdžio architektams.

Giedrė MILKEVIČIŪTĖ

Kiekvienas miestas turi savų gamtos vertybių ir susiduria su savitais iššūkiais. Laikui bėgant, miestai plečiasi, ten, kur kažkada buvo kaimai, dabar – gyvenamųjų namų kvartalai. Pasisekė tiems miestų rajonams, kuriuose išliko buvusių kaimų pėdsakai, neiškirto vaismedžių – smagu, pavyzdžiui, sostinės Žvėryno, Lazdynų, Karoliniškių, Justiniškių, Pašilaičių, Šeškinės ir kituose rajonuose, o Kaune – Žaliakalnyje, Panemunėje, Romainiuose ar Kleboniškyje matyti žydnčias obelis ir vyšnia, kai kur ir sakuras. Kaunas, beje, žaliaisiais plotais gali labiau girtis nei sostinė. Kaune bendrosios paskirties želdynų vienam gyventojui tenka 15,3 kv. m, o Vilniuje – 10,5 kv. m.

Prof. G. Stauskis teigia, kad žmonės vis aktyviau įsitraukia į svarstymus dėl miestų ateities problemų

Mieste prie Nemuno ir Neries santakos parkai gražiai dera su gyvenamaisiais kvartalais, todėl galima ir miesto centre pasi- vaikščioti parke, o ką jau kalbėti apie Ažuolyną, Kauno marių prieglobstį ar Lampėdžių karjerą, puikiai tinkantį aktyviam laisvalaikiui ir sportui gryname ore.

Kada, jeigu ne dabar?

Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) Architektūros fakulteto profesorius Gintaras Stauskis, neseniai organizavęs kraštovaizdžio architektūros specialistų konferenciją „Globalūs ir lokalūs kraštovaizdžio iššūkiai“, teigia, kad žmonės vis aktyviau įsitraukia į svarstymus dėl miestų ateities problemų, ypač dėl juos supančios aplinkos, želdinių išsaugojimo, oro taršos mažinimo ir kitų ekologinių dalykų. Prisiminkime, kokios kovos vyks ta vos ne dėl kiekvieno didmies- tyje planuojamo kirsti medžio ar gyventojų nuomone, ne vietoje suplanuoto pastato.

„Svarstant konkrečius naujų miestų kvartalus ar pastatų ir gamtinių sąlygų dermės projektus, visada kyla nesutarimų, atsiranda nepatenkintų piliečių. Ir tai – normalu, nes per 50 sovietmečio metų tokių diskusijų su visuome- ne nebūta apskritai. O bemaž tris dešimtmečius nepriklausomybė

Kaunas žaliaisiais plotais gali girtis labiau negu sostinė. Eltos nuotr.

atgavusioje Lietuvoje bandy- mai prieš patvirtinant projektus kviesti visuomenę į diskusijas dėl miesto ar rajono ateities pa- sibaigdavo vos kelių entuziastų nuomonėmis, – aiškina profesori- us. – Miestų planavimas ir tvarkymas priklauso nuo savival- dybės tam skirtos dėmesio ir lėšų. Šios lėšos susijusios su mokes- čiais, o juos sumoka verslas arba mes, gyventojai, dirbdami tuose versluose. Kiekvienas proceso dalyvis turi savą požiūrį, intere- sų, tad juos reikia suderinti su kitais. Išlošia tos savivaldybės, tie plėtotojai ir specialistai, kurie kuo anksčiau pradeda kalbėti su ben- druomene apie tai, ką norima dar- yti konkrečioje žalojoje erdvėje ar sklype. Svarstyti ir bandyti ką nors pakeisti, kai projektas – pa- rengtas ir leidimas vykdyti staty- bos darbus – išduotas, iš esmės beprasmiška. Tai įmanoma, kai projektas tik bręsta, kyla pati idėja. Šiandien yra geresnių gali- mybių pristatant projektą rasti tą bendrą vardiklį – virtualiosios realybės būdu, žaidimų pavida- lu galima parodyti, kaip aplinka gali atrodyti, tačiau jos dar retai išnaudojamos.“

Ar Vilniuje bus naujų parkų?

Sostinė – vienas iš nedaugeli- o Lietuvoje augančių miestų. Nenuostabu, nes atsižvelgiant į gyventojų gausėjimą kyla nauji namų kvartalai. Vieniems į vieną ar kitą miesto pakraštį atsikraus- čiusiems žmonėms žalumos iš aplinkos atsiriecti pasiseka la- biau, kitiems – mažiau. Sostinės infrastruktūros planuotojai ban- do atsižvelgti į gyventojų porei- kius. Štai, pavyzdžiui, ten, kur bai- giasi Pašilaičiai, greta Vakarinio

aplinkkelio, bendrajame miesto plane yra numatyta įrengti parką. Yra ir daugiau tokių vietų, kuriose atsiras naujų želdynų ir atvirųjų erdvių, pavyzdžiui, Paupio kvar- tale. Bene labiausiai žaliosios erdvės trūksta Perkūnkiemio kvartale. Kaip juokais sako ar- chitektas G. Stauskis, tai yra mo- numentas mūsų godumui. „Tas gyvenamųjų namų kvartalas iškilo nekilnojamojo turto bumo dienomis, todėl ten, vaizdžiai kal- bant, gyventojams yra pigus ro- jus. Manau, kad dalis pirmųjų šio rajono gyventojų jau išsikraustė kitur“, – dėsto pašnekovas.

Vieni laimingiausių sostinė- je yra Žvėryno gyventojai. Čia žalumos – tiek, kiek reikia. XX a. pradžioje architektai, planavę šį rajoną, labai protingai sugalvojo suskirstyti teritoriją nedideliais sklypais ir kvartalais, kur prie kiekvieno namo yra apželdintas kiemelis, netrūksta medžių ir gat- vėse. Pastaruoju metu Žvėryne neišvengiamai atsiranda ir naujų gyvenamosios ir komercinės pas- kirties pastatų, plėtotojai ir ar- chitektai stengiasi juos priderinti prie unikaliuos rajono gamtinės aplinkos ir erdvinės struktūros, deja, ne visada pavyksta.

Miestai, išsiskiriantys gamta

„Kiekvienas Lietuvos mies- tas – savotiškai gražus ir gana gerai sutvarkytas. Architektai ir kraštovaizdžio architektūros specialistai kartu dirbdami pa- siekia geriausių rezultatų, kad ir nauji pastatai išryškintų gamtos ypatybes, o ne jas sunaikintų. Pavyzdžiui, Kaunas turi tokį nuostabų gamtos kūrinių kaip Nemuno ir Neries upių santa- ka, ten plytintį parką, bet štai

Nemuno salos, kur buvo pastatyta „Žalgirio“ arena, urbanizavimas – abejotinas sprendimas, maža to, dabar čia norima pastatyti dar daugiau objektų. Sala yra ypatingas vandens kūrinys ir turėtų tarnauti žmonių rekreacijai“, – aiškina G. Stauskis.

Klaipėdos padėtis skiriasi nuo kitų miestų, nes šalia miesto – jūra, tad privalu taikytis prie jos diktuojamų sąlygų. „Miesto centre yra uostas, jį išskirti nėra galimybės, o infrastruktūra reikalauja naujų objektų: didesnių pastatų, naujų kranų, platesnių pajėgumų. Tačiau gyventojams reikia palankesnės aplinkos. Tad projektuotojams čia reikia ieškoti sąlyčio taškų. Uostas yra svarbus, bet ir gyventojų gerovė – svarbi. Reikia labai pamatuotų, protingų sprendimų“, – pabrėžia profesorius.

Važinėdamas po Lietuvą, G. Stauskis turėjo progos pasigėrėti gerais poslinkiais tvarkant ir gražinant aplinką. Jį ypač nustebino vaizdingoje vietoje įsikūręs Birštono kurortas. „Tai – pavyzdys, kaip tobulinti ir puoselėti gamtos dovanas, išnaudoti vėsą ir vandens pramogą dovanojantį Nemuną, gydomuosius šaltinius, natūralaus parko reljefą. Tačiau čia atsiranda ir kita spręstina problema – miestas pritraukia vis didesnius poilsiautojų srautus, penktadieniais suvažiuoja daug svečių, gatvėse – tiek automobilių, kiek jų čia niekada nebuvo. Reikia sukti galvas, kokias pramogas poilsiautojams pasiūlyti, juo labiau kad atvykę žmonės nori ne vien ramaus poilsio, bet ir aktyvesnių dalykų, – sako profesorius. – Tad kurorto valdžiai kyla klausimas, ar likti sanatorijų ir

poilsinių miestų, ar kviestis urbanistų ir kraštovaizdžio architektų, galinčių unikalios kraštovaizdžio kurortui nubrėžti universalaus miesto, kuriame būtų ir verslo, ir pramogų, ir paslaugų, taip pat ir daugiau darbo vietų Birštono ir aplinkinių vietovių gyventojams, gaires. Štai jums ir akivaizdus urbanizacijos pavyzdys, kurį galime pritaikyti kiekvienam mažajam miestui.“

Sumaištį kelia skuba

Rudenį kartu su Aplinkos ministerijos komisija, kurią sudarė kraštovaizdžio architektai, urbanistai, G. Stauskiui teko važinėti po Lietuvą ir rinkti geriausią kraštovaizdžio architektūros sprendimą. Komisija, kurios tikslas buvo apžiūrėti ir įvertinti viešųjų erdvių transformacijas, lankėsi Telšiuose, Kuršėnuose, Naujojoje Akmenėje, Ukmergėje. „Į akis krito tai, kad jas projektuojant buvo nemažai sumaišties, kurią sukėlė Europos Sąjungos finansavimas, ypač tokiems finansuojamiems projektams įgyvendinti skirti labai trumpi terminai. Jie vertė skubėti tiek projektuotojus, tiek tuos, kurie projektus vykdė. Situacija – labai keista: pinigai – dideli, bet jiems panaudoti ir projektui įgyvendinti skirtas terminas verčia skubėti. Drįstu teigti, kad ta skuba komplikavo padėtį. Štai, pavyzdžiui, Kuršėnuose aikštė, kurioje buvo daug žaliojo ploto, tapo visa išgrįsta trinkelėmis. Kai sulaukta gyventojų pasabų, kurgi žolynai, susigriebta ieškoti išeičių. Tuomet atvežta betoninių vazonų, jie pastatyti ant grindinio, pasodinta medelių, krūmelių, gėlių... Matyt, reikėtų gerai apsvarstyti visus „už“

ir „prieš“ ir tik paskui grįsti ir užstatyti žaliąsias erdves“, – dėsto pašnekovas.

Architektas įsitikinęs, kad vadinamojo miestų erdvių humanizavimo procesas yra lėtas, laipsniškas. Projektuotojams derėtų pažvelgti į akis ir tiems žmonėms, kurie gyvena šalia, su jais pasitarti, pakalbėti. Geriausiai atlikti tą darbą gali tie architektai, kurie gimė ir užaugo tuose miestuose, galbūt ir gyvena, o ne atvykę iš kitur, nesupaižinę su aplinka, gyventojų poreikiais. Miestų savivaldybės dažnai eina lengviausiu ir greičiausiu keliu – samdo tuos architektus, kurie sutinka suprojektuoti aikštę ar kitą objektą už mažiausią kainą. Deja, kol kas viešųjų pirkimų tvarka verčia taip elgtis. Tiesa, Europos Sąjunga jau senokai yra patvirtinusi viešųjų pirkimų organizavimo pagal gyvavimo ciklo sąnaudas principus, kai vertinama ne tik projektavimo ar pastatymo kaina, bet ir eksploatacinių sąnaudų bei sprendimų ilgaamžiškumas. Šitai pirkus paslaugas rezultatas būtų tikrai kitoks – kur kas ekologiškesnis ir tvaresnis.

Deja, urbanizacijos tempai slopina žmogiškąsias emocijas. Skubama pristatyti „dėžius“, kuo greičiau prastumti statybos verslui pelningus projektus, mažai galvojant apie padarinius žmogui, bendruomenei, miestui. O gamta gydo, suteikia galimybių atrasti kitokį pasaulį, platesnes erdves, kitokias spalvas, atsigręžti į legendas, mitus, kultūros ir istorijos vertybes.

Be mėlyno nebus žalio

Mes visi norime, kad aplink būtų kuo daugiau žalumos, žalios spalvos salelių, glostančių akis. G. Stauskis primena, kad žalio nebūna be mėlyno. O kas yra mėlyna? Tai, be abejo, vandenys, esantys aplinkui.

„Kad ir kaip gaila, su vandenimis elgiames nepagarbiai. Štai vilniečiai gali džiaugtis Neris upe, į ją įtekančia Vilnia. Neris sostinės centre prieš kelis dešimtmečius buvo įkalinta betoninių krantinių, neleidusių žmonėms prieiti arčiau vandens. O juk prieiti prie tekančio vandens, pamirkyti jame kojas – natūralus žmogaus noras. Pavyzdžiui, paleiskite pabėgioti prie upės vaiką. Kur jis pirmiausia eis?

Žinoma, prie vandens, ten baidys ir taškysis. Miesto gyventojų ryšys su upe priverstinai nutrūko. Dėkui Dievui, pagaliau susiprasta ir numatyta kai kuriose sostinės vietose išardyti betonines Neris krantines ir ties Mindaugo tiltu, kitose vietose padaryti patrauklių prieigų prie upės, – teigia pašnekovas. – Labai svarbi tema – nuotekų ir kritulių vandens tvarkymas. Kol kas visi Lietuvos miestai lietaus vandenį nuleidžia į kanalizaciją, tad vamzdiniais želdiniais reikalingas vanduo nukeliamas toli už miesto ir ten patenka į upę. Miestas lieka it sausa dykuma, tenka rūpintis žaliųjų vejų laistymu. O tam naudojamas geriamasis vanduo. Tai yra visiškai kvailystė, neūkiškas ir neekologiškas elgesys. Daugelyje Europos miestų priimti ir įgyvendinti protingi infrastruktūros sprendimai – lietaus vanduo nukreipiamas žaliųjų plotų paviršiumi ir panaudojamas tiek miesto centre, tiek pakraščiuose. Puikus pavyzdys yra Malmės miestas Švedijoje. Visas vanduo iš dangaus eina žemės paviršiumi. Taip atsiranda tvenkinėlių, upelių, jie gaivina ir gamtą, ir žmones. Ir visa tai – beveik už aciū.“

Miestų ateitis – jaunimo rankose

„Jeigu norime geros miestų planavimo kokybės, turime suprasti, kad tą darbą turi atlikti žmonės, kurie tai išmano, turi atitinkamą išsilavinimą ir patirties. Visame pasaulyje tuo užsiima kraštovaizdžio architektai“, – teigia pašnekovas.

Kiek šiuo metu VGTU ar kitoje aukštojoje mokykloje studijuoja būsimųjų kraštovaizdžio architektų? Atsakymas nustebina. „Šiuo metu – nulis. Prieš du dešimtmečius kraštovaizdžio architektus rengė Vilniaus dailės akademija, prieš penkerius metus – Klaipėdos universitetas, tačiau dėl įvairių priežasčių ši specialybė nunyko. Visgi vilčių yra: VGTU parengė naują – kraštovaizdžio architektūros – studijų programą, ir iki naujų mokslo metų tikimasi ją paleisti į gyvenimą. Jaunieji specialistai yra būtini, kad perimtų patirtį iš tų, kurie šioje srityje pradėjo dirbti dar sovietmečiu, kad matytų klaidas, mokytųsi iš jų ir rastų savo kelius“, – įsitikinęs profesorius.

Bene labiausiai žaliosios erdvės sostinėje trūksta Perkūnkiemio kvartale. Andriaus Ufarto (Fotobanko) nuotr.

Absorbuojantis daugkartinis paklotas

Nepralaidus skysčiams, pralaidus orui. Sudarytas iš 4 sluoksnių, skirtas vidutinio ir sunkaus šlapimo nelaikymo atvejams.

80x90 cm

17 €

Sugėrimo lygis: 3 litrai/1m²
Skalbiamas 95°C
džiovinamas 250 kartų

Grikė
www.grike.lt

Tel. 8 5 276 6143

Žirmūnų g. 143, Vilnius

Kryžiažodžio, išspausdinto Nr. 17, prizą laimėjo

Agrafina Rimkienė iš Jurbarko.

Dėl laimėto prizą skambinkite darbo dienomis iki 16 val. telefonu (8 5) 230 5011.

Dėl prizą kreipkitės per 30 dienų.

Atsakymus siųskite: adresu UAB „Savaitė“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius; el. paštu atsakymas@savaite.lt; trumpuoju tel. numeriu 1398.

Žinutėje įrašykite: ST2 atsakymas, vardas, pavardė. (Pvz., ST2 Balandis Vardenis Pavardenis.)

Žinutės kaina 0,30 Eur.

Suėjimas susipažinti, pasitarti						1			
Muz. atlikėjas Hokšila ...	Muzikos grupė „G&G ...“	2	Tam tikra rūkyta dešra	Tuo metu	Gaidos		Senoji gyvatės oda	... nieks neklauso	
		6			Lietus jau ...		Tarpt. pervežimų kodas	Solistė ... Kolobovaitė	
Poetai kuria ...	Lošimas pagal bilietus		Aktorė ... Džesika Parker	...esmių ...esmė*					9
				Darė geresnį					
R. Rolano „... Brenjonas“			8	Ekvadoro miestas					Aščio rankena
Skerslysvė				Tibeto budistų vienuoliai	1/100 Izraelio šekelio	Dvisparnių būrio vabzdžiai	Omano kodas		
... ir dėdė				Lygi vieta	Žurnalistė ... Kairytė			3	
			... pasimatymo!	Ko čia vaikšto ... žmogus?					7
Pakuotė	5						...isvės statula	Tyli ir tyl...	
Bendri piliečių valgymai sen. Graikijoje Tęsiama, ilga			Paukštelis giesmininkas						
4					Senovės Romos pinigai				

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____ 6 _____ 7 _____ 8 _____ 9 _____

„Savaitė“ Nr. 17 kryžiažodžio atsakymai. **Vertikaliai:** Fragmentas. Tąsa. Marijonas. Sakalas. Itin. Dubus. Įsakė. Atima. Ta. Anais. Kasa. Lasa. Tykos. Saikas. MK. Sabalas. Kaukė. Sės. No. **Horizontaliai:** Mada. Aura. Kalakutas. Rabinas. Smailuma. Jasaitis. Angos. Sykas. Kabė. Ratais. Kosas. Sąstatas. Iksas. Man. Kiaunė. Aukso. **Pažymėtuose langeliuose:** Karbamidas.

Tel. (8 5) 246 0622, el. paštas spauda@savaite.lt. **Vyr. redaktorė** Asta Jelinskienė, **pavaduotoja** Sigita Bute, redaktorė Dalia Alekniene. **Žurnalistai** Laimius Stražnickas, Arūnas Marcinkevičius, Birutė Jančienė, Giedrė Milkevičiūtė, Dalia Valentienė. **Vertėja** Inga Stankūnienė, **kalbos redaktorė** Deimantė Varatinskaitė, Rita Zujienė, Beatričė Jaroševičienė, **dizaineriai** Gražina Maciulevičiūtė, Olegas Volkovas, Eglė Švedaitė. Marketingo ir pardavimų vadovas Kęstutis Bulka, Reklamos skyriaus vadovė Loreta Urbonienė.

Reklama: tel. 8 698 00 611, el. paštas reklama@savaite.lt, Valentinas Butkus, Nijolė Dilienė, Jolanta Jackevičienė, Gražina Grigaravičienė.

Leidėjas – UAB „Savaitė“. **Adresas:** Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius. **Prenumerata:** tel. (8 5) 210 1819.

Spaudė UAB „Spaudos kontūrai“, Nr. 19 (1057). Išleistas 2019 05 09. Tiražas 203 500. ISSN 2029-9109.

© Visos teisės saugomos. Kopijuoti ir platinti galima tik gavus raštišką UAB „Savaitė“ sutikimą.

www.facebook.com/savaite

HOROSKOPAI

AVINAS. Nežadėkite to, ko negalėsite padaryti, o priiimtus įsipareigojimus vykdykite atsakingai. Rimtai pasistengę, rasite būdą, kaip išspręsti opią problemą ir gauti naudos.

JAUTIS. Regis, kilis rizika lepletėti netinkamą frazę ir ką nors įžeisti. Kita vertus, emocinis proveržis turėtų atnešti palengvėjimą. Gali atsirasti proga pademonstruoti kompetenciją.

DVYNYIAI. Apdairiai spręskite verslo, finansines problemas. Neskubėkite tikėti pažadais, neskubėkite girtis, plepėti apie savo planus.

VĖZYS. Pagal galimybes ilgai pabūkite vienuoje su savo mintimis. Peržvelkite savo gyvenimo būdą, asmeninius santykius. Dar nevēlu viską pagerinti.

LIŪTAS. Tikėtinos naujienos, susijusios su kelione, mokslu ar darbu. Būtų šaunu, jei paremtumėte bendraminčius, užuot galvoję vien apie save.

MERGELĖ. Teks imtis konkrečių darbų. Pasistenkite elgtis ir reikštingai subtiliau, nes lengvai galite įžeisti kitų žmonių jausmus, neteisingai įvertinti situaciją.

SVARSTYKLĖS. Dalykiniai susitikimai bus gana rezultatyvūs, tačiau meilės santykiuose nuoširdžius jausmus šiek tiek slopins ambicijos.

SKORPIONAS. Seksis tvarkyti tuos reikalus, kur tenka derinti nuomones, mokyti, pasisakyti, tarpininkauti. Galite kreiptis į įtakingus asmenis.

ŠAULYS. Neliks nepastebėti jūsų bandymai padėti ar sutrukdyti kitiems. Pasistenkite neskleisti klaidinančios euforijos, nepagrįstų išvadų, komentarų.

OŽIARAGIS. Fortūna ir jūsų nuotaikos bus permainingos. Svarbu nepersitempti ir vengti eksperimentų. Įdomios peripetijos laukia santykiuose su dalykiniais ar meilės partneriais.

VANDENIS. Stebinsite aplinkinius ekscentriškumu, originalumu. Galbūt nenumatysite savo elgesio ar veiklos pasekmių. Derėtų būti atidesniems šeimos narių užuominoms.

ŽUVYS. Pravartu kibti į kasdienius darbus ir elgtis taip, kad jūsų niekas negalėtų apkaltinti aplaidumu. Galbūt atnaujinsite svarbų ryšį, draugystę.